

Н.М. Оспанов

Р.Б. Сүлейменов атындағы Шығыстану институты, Қазақстан, Алматы қ.
e-mail: osp_nurlan@mail.ru

КОРЕЯ РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ОШАМА-ҒА ҚАТЫСТЫ САЯСАТЫ

ОШАМА – Оңтүстік Кореяның төртінші сауда серіктесі, сондықтан Сеул Оңтүстік-Шығыс Азия елдерінің аймақтық блогына қатысты белсенді сыртқы саясат жүргізіп отыр. Шартты түрде Оңтүстік Корея ғалымдары ОШАМА елдерін дамудың төрт деңгейіне бөледі: 1) табысы жоғары елдер – Сингапур, Бруней; 2) табысы орташадан жоғары елдер – Малайзия; 3) орташа кірістер – Тайланд, Индонезия және Филиппин; 4) табысы төмен елдер – Камбоджа, Лаос, Мьянма және Вьетнам. Оңтүстік Кореяның осы елдердің әрқайсысына өзіндік көзқарас ұстанады. ОШАМА елдеріне қатысты негізгі бәсекелестер – Қытай мен Жапония, олар Оңтүстік Кореяға ұқсас өнімдер шығарады. Саудада өзіне қолайлы жағдай жасау және басқа аймақтық ойыншылармен лайықты бәсекелесу үшін Оңтүстік Корея ОШАМА елдерімен еркін сауда туралы келісім жасады. Бизнесті жүргізудің негізгі проблемалары – әртүрлі заңнама, зияткерлік меншік құқықтарын сақтау мәселелері. Сонымен қатар ОШАМА мен Оңтүстік Корея нарықтарының өзара ашылуы оңтүстік корейлік фермерлерге қауіп төндіреді, өйткені ОШАМА елдерінің көпшілігінде ауылшаруашылық өнімдері арзанырақ, бұл оңтүстік корейлік фермерлердің күйреуіне әкелуі мүмкін.

ОШАМА елдерінің нарықтарына ену үшін Оңтүстік Корея мәдениет, білім және медицинадан тұратын «жұмсақ күшті» белсенді қолданады. Сондай-ақ Оңтүстік Корея ОШАМА-ның дамушы елдеріне, әсіресе көптеген табиғи қазбалары бар елдерге даму үшін ресми көмек көрсетеді.

Түйін сөздер: Корея Республикасы, халықаралық ұйымдар, ОШАМА, ОША.

N.M. Ospanov

R.B. Suleimenov Institute of Oriental Studies, Kazakhstan, Almaty
e-mail: osp_nurlan@mail.ru

South Korean policy towards ASEAN

ASEAN has been the fourth trading partner of South Korea for a long time, so Seoul has been pursuing an active foreign policy towards the regional bloc of Southeast Asian countries. Conventionally, South Korean scientists divide the ASEAN countries into four levels of development: 1) countries with high incomes – Singapore, Brunei; 2) countries with incomes above the middle – Malaysia; and 3) Middle incomes – Thailand, Indonesia and the Philippines; 4) and low incomes – Cambodia, Laos, Myanmar and Vietnam. South Korea has developed its own approach to each of these countries. The main competitors in relation to the ASEAN countries are China and Japan, which produce products similar to South Korean ones. In order to create favorable conditions for itself in trade and compete with other regional players, South Korea has concluded a Free Trade Agreement with the ASEAN countries. The main problems for doing business are different legislation, problems with respect for intellectual property rights. In addition, the mutual opening of the markets of ASEAN and South Korea poses a threat to South Korean farmers, since agricultural products in most ASEAN countries are cheaper, which can lead to the ruin of South Korean farmers.

In order to penetrate the markets of the ASEAN countries, South Korea actively uses “soft power” consisting of culture, education and medicine. South Korea also provides ASEAN developing countries with Official Development Assistance, especially those rich in natural resources.

Key words: Republic of Korea, international organizations, ASEAN, Southeast Asia.

Н.М. Оспанов

Институт востоковедения им. Р.Б. Сулейменова КН МНВО РК, Казахстан, г. Алматы
e-mail: osp_nurlan@mail.ru

Политика Южной Кореи в отношении АСЕАН

АСЕАН – является четвертым торговым партнерам Южной Кореи уже в течение длительного времени, поэтому Сеул проводит активную внешнюю политику в отношении регионального блока стран Юго-Восточной Азии. Условно южнокорейские ученые подразделяют страны АСЕАН на четыре уровня развития: 1) страны с высокими доходами – Сингапур, Бруней; 2) страны с доходами выше среднего – Малайзия; и 3) Средние доходы – Таиланд, Индонезия и Филиппины; 4) и низкие доходы – Камбоджа, Лаос, Мьянма и Вьетнам. К каждой из этих стран у Южной Кореи выработан свой подход. Основными конкурентами по отношению к странам АСЕАН являются Китай и Япония, которые производят продукцию похожую на южнокорейскую. Чтобы создать для себя выгодные условия в торговле и достойно конкурировать с другими региональными игроками, Южная Корея заключила Соглашение о свободной торговле со странами АСЕАН. Основными проблемами для ведения бизнеса является разное законодательство, проблемы с соблюдением прав на интеллектуальную собственность. К тому же, взаимное открытие рынков АСЕАН и Южной Кореи представляет угрозу для южнокорейских аграриев, поскольку сельскохозяйственная продукция у большинства стран АСЕАН дешевле, что может привести к разорению южнокорейских фермеров.

Для того чтобы проникнуть на рынки стран АСЕАН, Южная Корея активно использует «мягкую силу», состоящей из культуры, образования и медицины. Также Южная Корея предоставляет развивающимся странам АСЕАН Официальную помощь с целью развития, в особенности тем, у которых много природных ископаемых.

Ключевые слова: Республика Корея, международные организации, АСЕАН, ЮВА.

Кіріспе

Белгілі болғандай, Оңтүстік Корея алып жатқан аумағы бойынша ірі мемлекет емес, оның үстіне Оңтүстік Кореяда пайдалы қазбалар өте аз. Осыған байланысты, 1960-шы жылдардың бірінші жартысында Оңтүстік Корея экономиканы дамытудың экспортқа бағдарланған моделін таңдады. Оңтүстік Кореяның халықаралық нарыққа экспортының қарқынды өсуінің арқасында соңғы 50 жылда ЖІӨ жиынтығы 300 еседен астам көлемде өсті. Жаһандық саудаға тереңірек араласу мақсатында 1967 жылы Сеул тарифтер мен сауда жөніндегі Бас келісімге (ГАТТ) және 1994 жылы Дүниежүзілік сауда ұйымына кірді (Тран Чи Тиен, 2008: 63). Оңтүстік Кореяның мұндай экономикалық саясаты оған оң нәтижелер берді: Сеул халықаралық экономикаға жылдам қарқынмен интеграцияланды, халықаралық нарықтан өзара тәуелді болды, сауда және инвестиция негізгі табыс көзі болды.

Сонымен қатар Оңтүстік Кореяның экспорттық өнімдерінің негізгі бәсекелестігін дамыған және дамушы елдердің тауарлары құрайды. Дамыған елдердің бәсекелестігі олардың жоғары технологиялық өнімдерінің халықаралық нарықта үстемдік етуінде, тауарлардың төмен бағалары бар дамушы елдердің өзінің дәстүрлі салаларында Оңтүстік

Кореяның нарықтық үлесін біртіндеп басып алуынан көрінеді.

Бұдан басқа, Оңтүстік Кореяның негізгі серіктестері мен бәсекелестері өз саудасын әртараптандыру және осындай еркін сауда аймақтарынан барынша көп пайда алу мақсатында еркін сауда туралы түрлі келісімдерге белсенді түрде кірісуде. Сондықтан президент Ким Дэ Джунның әкімшілігі Оңтүстік Корея үшін аймақтық блоктарға қосылудың ықтимал пайдасын қарастыра бастады (Yul Kwon, 2003: 53).

Еркін сауда аймағы (ЕСА) немесе өңірлік интеграция шеңберінде АСЕАН-мен экономикалық ынтымақтастыққа қарай Азия елдері өңірдегі жетекші рөл үшін қатаң бәсекелестікке тап болады. Қытайдың тез көтерілуіне жол бермеу үшін, Жапония, Үндістан және Австралия Оңтүстік Шығыс Азияда бір-бірімен бәсекелеседі. АСЕАН+1, АСЕАН+3 және АСЕАН+6 құруға бағытталған көпжақты ынтымақтастықты дамыту ЕСА процестерін жеделдетеді, ал ірі экономикалармен ынтымақтастық ұйымды Шығыс Азиядағы нарықтық интеграция және экономикалық ынтымақтастық орталығына айналдырады (Yul Kwon, 2007:19).

АСЕАН мен Корея тіпті пандемия кезінде де берік серіктес болып қала берді. Екі аймақ COVID-19-бен күресуде күш біріктіруді

жалғастырып қана қоймай, 11 ел бір-біріне жанды экономикалық серіктес болып қала берді. Іс жүзінде 2021 жыл жалпы көлемі 176 миллиард АҚШ долларын құрайтын АСЕАН-Корея саудасы үшін рекордтық жыл болды. 2022 жылы Аймақтық жан-жақты экономикалық әріптестіктің (РЭҚБ) күшіне енуімен екі аймақ 200 миллиард долларлық мақсатты орындау жолында (Ministry of Foreign Affairs).

Оңтүстік Кореяның және кейбір АСЕАН елдерінің (Сингапур, Малайзия және Таиланд) қолайлы макроэкономикалық саясаты, үлкен жинақтары, инвестициялардың жылдам өсу қарқыны және білімге жоғары құйылымның бар болуымен ерекшеленеді. АСЕАН елдерінің тағы бір тобы ұзақ уақыт бойы өз экономикасын жабық және ішкі нарыққа бағыттап ұстады. АСЕАН және Оңтүстік Корея елдері даму деңгейі әртүрлі елдер. Өлемдік банктің белгіленген өлшемдеріне сәйкес Сингапур, Бруней және Оңтүстік Корея табысы жоғары елдер, Малайзия орташа кірістерден жоғары, ал Таиланд, Индонезия және Филиппин орташа кірісі бар елдер тізімінде тұр. Басқа елдер, соның ішінде Камбоджа, Лаос, Мьянма және Вьетнам табысы төмен елдер тізімінде. Осылайша, АСЕАН аймақтық блогы Оңтүстік Кореяның экспорты мен инвестициялары үшін тартымды болды.

Тақырыпты таңдауды дәйектеу және мақсаты мен міндеттері

АСЕАН – аймақтық державалардың мүдделері тоғысқан ірі сауда-экономикалық блоктардың бірі. Қазақстанның 2022 жылға арналған 15 негізгі сауда серіктестерінің қатарына кіретін Қытай, Оңтүстік Корея және Жапония АСЕАН елдеріне қатысты сыртқы саясатты белсенді түрде жүргізуде. Оңтүстік Корея территориясы мен халқының саны бойынша жоғарыда аталған мемлекеттерден төмен, сондықтан ол табиғи ресурстарға қол жеткізу және АСЕАН нарығына шығу үшін өзінің бәсекелестік артықшылықтарын пайдаланады. Оңтүстік Корея мен АСЕАН елдері арасындағы байланыстарды кеңейту және тереңдету екіжақты негізде де, көпжақты институттар арқылы да жүзеге асуда. Оңтүстік-Шығыс Азия елдеріне қатысты саясатты жүргізген кезде Сеул «жұмсақ күшті» пайдаланады, оған корей мәдениеті, білімі, инновациялық технологиялары, медицинасы және т.б. кіреді.

Тақырыпты зерттеудегі басты мақсаты Оңтүстік Кореяның АСЕАНға қатысты сыртқы

саясатын анықтау. Зерттеу жұмысының міндеттері:

1. АСЕАН елдерімен сауданы зерттеу;
2. Оңтүстік Кореяның сауда серіктестерімен ЕСК жасасу бағытына тоқталу;
3. Оңтүстік Кореяның АСЕАН елдерінің дамуына және оның ұлттық мүдделеріне ресми көмегін талдау.

Ғылыми зерттеу әдіснамасы

Оңтүстік Кореяның АСЕАН-ға қатысты сыртқы саясатын талдау үшін саяси реализм теориясы қолданылады. Реалистік көзқарасты жақтаушылар мемлекеттер халықаралық институттарға бір-бірімен бәсекелесу және олардағы мүдделерін ілгерілету үшін қатысады деп есептейді.

1) Халықаралық ұйымдарды зерттеудегі хронологиялық тәсіл барлық фактілерді, құбылыстарды, оқиғаларды қатаң хронологиялық тәртіпте белгілеуді көздейді;

2) Салыстырмалы әдіс – мемлекеттердің халықаралық ұйымдарға қатысты саясатындағы жалпы және жекені анықтау үшін салыстыру арқылы әзірленген зерттеу әдісі;

3) Сипаттамалық (дескриптивтік әдіс) – бұл ғылым әдісі материалды жинақтау, каталогтау, жүйелеу арқылы зерттелетін объектілердің іс-әрекетін түсіну немесе жалпылау үшін қолданылады.

Нәтижелері және талқылама

1967 жылы АСЕАН құрылғаннан бері АСЕАН мен Оңтүстік Корея арасындағы экономикалық ынтымақтастық өсіп, кеңейе түсті. АСЕАН мен Оңтүстік Корея бір-біріне өте маңызды сауда серіктестеріне айналды. Ынтымақтастық жылдарында сауда және екіжақты инвестициялар саны айтарлықтай өсті.

АСЕАН мен Оңтүстік Кореяның екіжақты саудасы 1992 жылдан бастап Оңтүстік Кореяның жалпы импорты мен экспортының 10% құрайды. 2017 жылы АСЕАН мен Оңтүстік Кореяның екіжақты саудасы 149 миллиард долларға жетті. Осылайша, 2017 жылы АСЕАН Оңтүстік Кореяның Қытай, Жапония және АҚШ-тан кейінгі төртінші ірі сауда серіктесі болды (ASEAN became). АСЕАН мен Оңтүстік Корея арасындағы белсенді экономикалық ынтымақтастық пандемия кезінде де жалғасты, 2021 жылға арналған жалпы сауда көлемі – 176 миллиард АҚШ доллар. АСЕАН мен Оңтүстік

Корея өкілдері сауданың жалпы көлемі 2022 жылға қарай 200 млрд америкалық доллар деп болжады. (ASEAN, 2021:4). Бірақ жақсы болжамдары 2020 жылы коронавирустық пандемияның бүкіл әлемде таралуына байланысты сауданың төмендеуі күтілуімен орындалмайды, себебі мемлекеттер шекарадағы бақылауды күшейте отырып, сауданы либерализациялауды белгісіз мерзімге кейінге қалдырады.

Жалпы, АСЕАН елдері мен Оңтүстік Корея өзара тиімді ынтымақтастықты қалыптастырған: осы блок елдерінің өкілдері өз өнімдерін Оңтүстік Корея нарығына экспорттауға қол жеткізе отырып, өз елдерінің экономикаларына инвестициялар мен технологияларды алады, ал Оңтүстік Корея өзінің компанияларын қажетті табиғи ресурстармен қамтамасыз етіп, өз өнімдерін АСЕАН елдерінің аумағында өткізуге қол жеткізе алады.

Оңтүстік Кореяның сауда серіктестерімен ЕСК жасасу бағыты. Дүниежүзінде көптеген еркін сауда келісімдеріне қол қойылды, келіссөздер жүргізілді және жүзеге асырылды. ЕСК-ге өсіп келе жатқан үрдіс аясында Оңтүстік Корея да көптеген стратегиялық сауда серіктестерімен ЕСК жасасу жөніндегі саясатты белсенді түрде жүргізуде. 2010 жылы Оңтүстік Корея жеті ЕСК бойынша, соның ішінде Чили, Сингапур, Еуропалық еркін сауда қауымдастығымен, АСЕАН, АҚШ, ЕО және Үндістанмен келіссөздерді аяқтады (Cho Mi-jin, 2010: 8).

Жапониямен ЕСК. Оңтүстік Корея мен Жапония арасындағы екіжақты еркін сауданы дамыту бастамасын Оңтүстік Корея президенті Ким Дэ Чжун мен Жапония премьер-министрі Кэйдзо Обути 1998 жылы Оңтүстік Корея президентінің Токиоға сапарынан кейін қабылдады. Оңтүстік Корея мен Жапонияның ЕСК-ның дамуы бәсекеге қабілеттілік пен өнімділікті арттыруға, сондай-ақ Оңтүстік Кореяның құрылымдық реформасын ілгерілетуге бағытталған саясатқа жағымды әсер етеді деп болжанды. Оңтүстік Корея үкіметі Оңтүстік Корея мен Жапонияның ЕСК арқылы Оңтүстік Кореялық компаниялар технологиялық алшақтықты өз пайдасына азайта алады деп сенді (Lee Chang-Soo, 2005:62).

Дегенмен Оңтүстік Корея мен Жапонияның ЕСК келіссөздер сатысында тұр. Сеул мен Токионың екіжақты сауданы либерализациялау бойынша түсіністікке жете алмауының негізгі себептеріне Жапонияның Тынық мұхиты аймағындағы Қытайдың ықпалын шектеуге және ТТП-ға қосылуға деген ұмтылысы, Оңтүстік

Корея мен Жапония арасындағы тарихи және аумақтық мәселелердің шешілмеуі жатады.

АҚШ-пен ЕСК. 2006 жылы Оңтүстік Корея өзінің 2012 жылдың наурыз айында күшіне енген Америка Құрама Штаттарымен еркін сауда туралы келісімнің ең қиын келіссөздерін бастады. Оңтүстік Корея мен АҚШ арасындағы ЕСК корей қоғамындағы ең көп талқыланатын тақырыптардың бірі болды, себебі ол экономиканың барлық салаларына үлкен әсер етеді.

АҚШ нарығы әлемдегі ең үлкен нарық болып табылады, ал Оңтүстік Корея мен АҚШ-тың еркін сауда туралы келісімдері АҚШ нарығын корейлік экспорттаушыларға тарифтерді төмендету және тарифтік емес кедергілер арқылы ашады. Сондықтан Оңтүстік Корея мен АҚШ-тың еркін сауда туралы келісімі саяси және ұлттық қауіпсіздік тұрғысынан Оңтүстік Корея үшін ең маңызды ЕСК болып табылады (Lee Chang-Soo, 2005:68).

Өз кезегінде АҚШ Оңтүстік Кореямен еркін сауда келісімі арқылы киноиндустрияға, ауыл шаруашылығына, автомобиль өнеркәсібіне және қызмет көрсету саласына қол жеткізді.

Оңтүстік Кореяның ауыл шаруашылығы секторы АҚШ-пен ЕСК-ны құрудан өндіріс тұрғысынан да, оңтүстік корейлік фермерлердің әл-ауқатының төмендеуі тұрғысынан да қатты зардап шекті. Сонымен қатар, егістік жерлердің азаюына және ауыл шаруашылығы жұмыс күшінің қартаюына байланысты Оңтүстік Кореяның ауыл шаруашылық өнімдері тауарлардың саны мен құны бойынша айтарлықтай төмендейді деп болжануда. Күтілгендей, АҚШ-пен ЕСК бұл төмендеу үрдісін жеделдетіп, Оңтүстік Кореяның ауыл шаруашылығы саласына кері әсерін тигізді (Choi Nakgyoon, 2007: 252).

Осылайша, Оңтүстік Корея мен АҚШ-тың ЕСК ауыл шаруашылығы, өнеркәсіп, қызмет көрсету саласындағы экономикалық қатынастарды либерализациялауды, бәсекелестік саласындағы заңдарды өзгертуді, зияткерлік меншік құқықтарын, сондай-ақ мемлекеттік сатып алу саясатын және т.б. қамтиды (Wang Hwi Lee, 2007:335). Аджу университетінің оңтүстік корейлік саясаттанушысы Ли Ван Хве Американың Оңтүстік Кореямен еркін сауда келісімін жасасуға деген ұмтылысын Шығыс Азиядағы күштер балансының өзгеруін есепке алмай қарауға болмайды деп санайды. Қытай экономикасының әсерлі мөлшері АҚШ-тың аймақтағы әсерін біртіндеп төмендетеді. Сондықтан АҚШ пен Оңтүстік Кореяның ЕСК тек екіжақты сауда келісімі ретінде емес,

аймақтық сауда келісімдерінің көпжақты желісінің бөлігі ретінде қарастырылуы керек. Вашингтон ЕСК арқылы Пекинге АҚШ аймақтағы экономикалық гегемониядан бас тартпайды деген белгі береді (Kim Han-seong, 2009: 29).

Көптеген ЕСК-мен байланысты пайдалар мен шығындарға келетін болсақ, ең алдымен нарыққа қол жеткізудің ұлғаюының пайдасы мен шығу ережелерімен туындайтын кедендік кедергілердің құны еске түседі. Белгілі болғандай, сауданы либерализациялаудың оң экономикалық салдары шығу ережелерінің күрделілігіне байланысты жойылуы мүмкін. Еркін сауда келісімдерінің көптігі шығудың әртүрлі ережелерінен туындайтын операциялық қиындықтарға әкеледі, бұл шығындарға ұшырайтын жергілікті фирмалар үшін сәйкестік талаптарының жоғарылауына әкеледі. Сондықтан фирмалар, сайып келгенде, преференцияларын пайдаланудан бас тарта алады (Cho Mijin, 2010:7).

АСЕАН-мен ЕСК. 2005 жылдың ақпанында АСЕАН мен Оңтүстік Корея арасындағы еркін сауда келісімдері бойынша келіссөздерді бастаған Оңтүстік Корея президенті Ро Му Хеннің әкімшілігі (2003-2008) Оңтүстік-Шығыс Азияның 10 елімен нарықтар мен қызметтерді либерализациялаумен екі жақты еркін сауда келісімдерін жасады. 2007 жылдың 1 маусымынан бастап ССТ тауар нарығында жұмыс істейді. Еркін сауда келісімі АСЕАН-ның барлық елдерінде ратификациядан кейін күшіне енді (South Korean, 2015).

Оңтүстік Корея ғалымдары үкіметтің қолдауымен оңтүстік корейлік фирмаларда ЕСК аясында АСЕАН нарығында олардың қызметін жүзеге асыруға негізгі кедергі келтіруі мүмкін шығу ережелері туралы жеткілікті ақпарат жоқ екенін анықтады. Себебі Еркін сауда туралы келісімнің шығу ережелері шығу ережелерімен бірдей. Тиісінше, Оңтүстік Корея үкіметі барлық артықшылықтарды пайдалану үшін фирмалар арасындағы сараптамалық білімнің әртүрлі деңгейлерін ескере отырып, өз фирмаларын ЕСК туралы сенімді және практикалық ақпаратпен таныстыру саясатын жүргізді. Сондықтан Оңтүстік Корея үкіметі Оңтүстік-Шығыс Азия елдерінде түрлі семинарлар, оқыту дәрістері мен кенестер өткізді (Cho Mijin, 2010: 9).

АСЕАН елдеріне келетін болсақ, Президент Но Му Хен әкімшілігі Камбоджа, Мьянма және Вьетнам сияқты жаңа және кедей АСЕАН елдеріне тарифтерді төмендету және алып тастау секілді жеңілдіктер жасады. Осылайша, Таиланд-

ты қоспағанда, АСЕАН-6-мен салыстырғанда тарифтерді уақтылы төмендетуді жүзеге асыруда икемді тәсіл қолданылды, өйткені Бангкок пен Сеул Тай күрішіне арналған Оңтүстік Корея нарығын ашуда ымыраға келе алмады. АСЕАН-Оңтүстік Корея Еркін сауда туралы келісімі 2007 жылдың басында Таиландтың қатысуынсыз жүзеге асырылды (АСЕАН-6 құрамына Бруней, Индонезия, Малайзия, Сингапур, Таиланд және Филиппин кіреді). Алайда, Но Му Хен әкімшілігі келісілген тізімнен көптеген ауылшаруашылық өнімдерін: күріш, сиыр еті, тауық еті, шошқа еті және мұздатылған балықты алып тастап, оларды өте сезімтал тауарлар тізіміне немесе тарифтерді төмендетуге жатпайтын қорғалатын тауарлар тізіміне қосты (South Korean, 2015:70).

Оңтүстік Корея мен аймақ елдерінің зияткерлік меншік құқықтарын (ЗМҚ) қорғау саласындағы саясатындағы айырмашылықтар АСЕАН-да оңтүстіккорейлік бизнесті жүргізуге кедергі келтіретін факторлардың бірі ретінде аталды. АСЕАН-да ЗМҚ туралы жалпы заң жоқ, себебі аймақтық блоктың кейбір елдері әртүрлі халықаралық келісімдерде тұрады.

Сондықтан Президент Но Му Хеннің әкімшілігі (2003-2008 жж.) АСЕАН елдерінде Оңтүстік Кореяның авторлық құқығын қорғау саясатын жүргізді. Аймақтық блок елдерінің өздері Оңтүстік Кореяның зияткерлік меншік құқықтарын қорғауға мүдделі емес, өйткені олар технологиялық дамуда Оңтүстік Кореядан артта қалып отыр. Оңтүстік Корея үкіметі өңірдегі ЗМҚ саласындағы ахуалды ескеру және ынтымақтастыққа жәрдемдесу мақсатында алғышарттар жасау қажеттігін түсінеді. Оңтүстік Корея ғалымы Ом Бу Ен ең көп зардап шеккен және жеке тергеулер жүргізілген салаларды таңдауға кеңес береді. Тиімділікті арттыру үшін ақпарат алмасуды ұлғайту және қажетті шараларды дайындау ұсынылады. Ол сот процестері саласындағы ынтымақтастыққа, технологиялар мен нарықтар саласындағы тәжірибе алмасуға, сондай-ақ мамандарды оқыту мен алмасуға назар аударуды ұсынады (Eom Woo-Young, 2005: 5).

Оңтүстік Кореяның АСЕАН елдерінің дамуына және оның ұлттық мүдделеріне ресми көмегі. Экономика саласында Корея сауда, инвестициялар және дамуға ресми көмек (ДРК) саласында АСЕАН мүшелерімен кең байланысты сақтап қалды. АСЕАН-ның бес елі Оңтүстік Кореяның ДРК-ның ең ірі реципиенттері болып табылады (Ким Кван Им, 2010). Оңтүстік Корея мен өңірлік блок елдері арасындағы қаржы

алмасулары мен адам ағындарының өсуімен әр түрлі салалардағы ынтымақтастық, тиісінше, өзара тәуелділікті күшейте түсті.

Осыған байланысты Оңтүстік Корея донор ел бола отырып, АСЕАН-да өзінің ұлттық экономикалық мүдделеріне жәрдемдесу үшін инвестициялық салымдарды пайдаланады. Камбоджа, Лаос және Вьетнам сияқты кедей немесе дамушы елдерге ұсынған экономикалық көмектің орнына Сеул реципиент елдердің үкіметтері тарапынан өнімді экспорттауға, өнеркәсіптің бәсекеге қабілеттілігіне және шикізат жеткізілімін қамтамасыз етуге көмек көрсетулерін күтеді.

ДРК-нің екіжақты ынтымақтастыққа әсерін зерттейтін Оңтүстік Корея ғалымдары Пак Ик Вон, Канг Мунг Сонг үш елге оңтүстік корейлік көмек білімге инвестиция салу арқылы адамның дамуына бағытталуы керек деп санайды (Park Id-won, 2004: 6). Әрине, Оңтүстік Корея қаржысын адамдардың біліміне салудың ұзақ мерзімді жоспарлары бар. Осылайша, елдердің саяси, экономикалық және мәдени дамуы туралы хабардарлық артады, бұл екіжақты негізде ынтымақтастықты болашақта кеңейтуге және тереңдетуге ықпал етеді. Сонымен қатар, Оңтүстік Кореяның қолдауымен білім алуға қол жеткізе отырып, осы елдердің азаматтары Оңтүстік Кореяның мүдделеріне сай саясат жүргізетін болады.

Оңтүстік Корея ДРК-ны ілгерілету үшін экологиялық саясатқа көмек көрсетуде, өйткені Вьетнам қарқынды индустрияландыру мен экономикалық дамудан түрлі экологиялық қиындықтарға тап болады. Сонымен қатар Вьетнам үкіметі табиғатты пайдалану мәселелері бойынша мемлекеттік қызметшілерді даярлауға көп көңіл бөлмейтінін және осы мәселелер бойынша қиындықтарды бастан өткеретінін атап өткен жөн (Lee Woo-seong, 2010: 4).

Оңтүстік Корея вьетнамдық мемлекеттік қызметкерлер үшін экологиялық білім берудің тәжірибелік оқу бағдарламасын жасады. Оқу бағдарламасын дайындауға екі елдің сарапшылары да қатысты. 2010 жылғы 27-28 қыркүйек аралығында Вьетнам метрология, гидрология және қоршаған орта институтында 10 провинцияның офицерлері үшін «Ауаның ластануы мен қышқыл жауын-шашынның мониторингі» оқу курсы өткізілді (Lee Woo-seong, 2010: 4).

АСЕАН елдерінің нарықтарындағы ұстанымын нығайту үшін Оңтүстік Корея Вьетнамға, Камбоджаға және Филиппинге ғылыми-техникалық дамуда көмек көрсетеді. ДРК бойынша Оңтүстік Кореямен ынтымақтаса

отырып, Вьетнам технологиялық дамыған шағын және орта кәсіпорындарды (ШОК) құруға көмек қажет екенін мәлімдейді. Оңтүстік Корея сарапшылары вьетнамдық ШОК-ті тарта отырып, күрделі кәріз жүйесі бар жаңа спутниктік қалалар құруды ұсынды. Сонымен қатар Вьетнам үкіметі құрылыс және көлік саласындағы оңтүстік корейлік озық технологияларды талап етуде. Камбоджаны қоршаған орта мәселелері (атап айтқанда, таза ауыз су мәселесі) және денсаулық сақтау мәселелері көбірек қызықтырады. Филиппинге келетін болсақ, олар ғылым мен технология саласындағы ынтымақтастық кедей адамдарды қолдауға бағытталуы керек деп есептейді, мысалы, кедейлер мен қараусыз қалған Филиппин ауылдарын арзан электр энергиясымен қамтамасыз ету арқылы (Yu Jae-Won, 2010:15). Бұл елдердің тұрақты дамуы Корей мүдделеріне сәйкес келеді, себебі Корея бұл елдерді стратегиялық әріптестер деп санайды және ДРК ресурстары түрінде елеулі көмек көрсетуді жоспарлап отыр. ЭЫДҰ көмекті дамыту Комитетінің мүшесі ретінде Корея өзінің экономикалық мүдделері бар елдерге көмегін арттыра алады. АСЕАН-ның кедей елдері үшін элеуметтік-экономикалық дамудың артта қалуы тән.

Оңтүстік Кореяның назары келесідей салаларға шоғырланды: нарықтық экономиканың институционалдық дамуының инфрақұрылымын жетілдіру, технологиялық ынтымақтастық. Индустрияландыруды осы елдердің ең маңызды мақсаттарының бірі ретінде қарастыра отырып, ынтымақтастықтың жоғарыда аталған бағыттарын нығайту осы экономикалардың өнімін арттыру стратегиясына тікелей қолдау көрсетеді. Элеуметтік даму, денсаулық сақтау және білім беру ынтымақтастық бағыттары ретінде таңдалды. Бұл елдердің халқы АҚТҚ, туберкулез және безгек сияқты әртүрлі ауруларға бейім, оларға тұрақты дамудың маңызды элементі болып табылатын тиісті білім беру қызметтері ұсынылмайды (Jae-Wan Jeong, 2003:4). АСЕАН елдеріне денсаулық сақтау саласындағы көмекті таңдау оңтүстік корейлік медициналық қызметтердің сапасы ұқсас қытайлықтардың деңгейінен асып түсетіндігімен, бірақ сонымен бірге жапониялықтардан әлдеқайда төмен екендігімен түсіндіріледі, бұл Оңтүстік Корея саясатын тартымды етеді.

Лаос, Вьетнам және Камбоджаның дамуына ресми көмек көрсету Оңтүстік Кореяға әлемдегі ең үлкен өзендердің бірі болып табылатын Меконг өзенінің бассейнінде географиялық орна-

ласуы және олардың табиғи байлығы жағынан тиімді. Осы елдерден басқа, Меконг Мьянма, Таиланд және Қытай арқылы өтеді. Бұл аймақ гидроэнергетика, көмір, мұнай, газ және ағаш сияқты табиғи ресурстарға бай сондай-ақ адам ресурстарының үлкен көлеміне ие. Меконгты дамыту жобасында Оңтүстік Корея бірнеше негізгі секторларға қатыса алады: тасымалдау, энергетика, байланыс, сауда және инвестициялар. Мұндай әлеуметтік құрылыс жобалары, соның ішінде трансазиялық теміржол жобасы оны өте тартымды нарыққа айналдырады (Jae-Wan Jeong, 1997: 30).

1990 жылдардың ортасынан бастап Ким Ен Сам әкімшілігі Меконгтың даму жобасына қызығушылық танытты, бірнеше оңтүстік корейлік кәсіпорындар жолдар мен электр станцияларын дамытуға қатысты. Сондай-ақ, Корея Жапония, АҚШ және бірнеше Еуропа елдерімен несиелер мен гранттар арқылы бәсекелес болды.

Осы бассейндегі елдердің экономикасы өте қарқынды дамып келе жатқанын ескерсек, бұл аймақтың айтарлықтай даму әлеуеті айқын көрінеді. Оңтүстік-Шығыс Азия елдерімен ұзақ мерзімді және гүлденген серіктестікті қамтамасыз ету үшін Оңтүстік Корея осы жобаға белсенді қатысуы қажет (Han Yong-seop, 2010:194).

Өзінің экономикалық мүдделерін қорғау және АСЕАН-да жағымды беделін сақтау үшін, оның ішінде Меконг өзенінің бойындағы алтын үшбұрыштың аумағын қоса алғанда, Оңтүстік Корея Оңтүстік-Шығыс Азиядағы терроризм, есірткі саудасы, адам саудасы, ұйымдасқан қылмыс және қарақшылық сияқты трансұлттық қауіп-қатерлерге қарсы күреске қатыса бастады. Есірткі мәселесі Оңтүстік Шығыс Азия елдерінің ұзақ уақыт бойы өзекті мәселелерінің бірі болып табылады. Апиын қатаң бақылауда болса да, амфетамин стимуляторларының таралуы жалғасуда. Әлемде амфетаминді қолданудың жартысынан азын Оңтүстік-Шығыс Азияның нашақор азаматтары жасайды.

ОША су айдындарының тағы бір өткір мәселесі – қарақшылық, дүниежүзіндегі қарақшылық шабуылдардың жартысына жуығы осы аймаққа келеді. Қарақшылық әрекеттер кемелердің зақымдалуымен, сақтандыру шығындарымен, тонаумен, тауарлардың жоғалуымен, көліктің кешігуімен және т.б. байланысты ірі экономикалық шығындарға әкеледі (Shin Seob, 2010:5).

Оңтүстік Корея ОША мен США-ның барлық елдері үшін пайдалы болатын өңірлік тетікті құруға күш салуда. Есірткімен және қарақшы-

лықпен күресуге, сондай-ақ тәжірибемен бөлісуге ақша сала отырып, Оңтүстік Корея есірткінің өз аумағына енуіне жол бермейді және АСЕАН-да өзінің сыртқы саяси ұстанымын бекітеді.

Ли Мен Бак әкімшілігі Сингапурдан, Таиландтан және Малайзиядан Оңтүстік Кореяға медициналық туризмге қолайлы саясат жүргізді. Оңтүстік Кореяның қызығушылығы ОША-да медициналық қызметтерге жалпы сұраныстың экономикалық даму мен шетелге медициналық қызметке жүгінетін адамдардың әл-ауқатының өсуіне байланысты артып отырғандығымен түсіндіріледі.

Сингапур, Таиланд және Малайзия медициналық қызметтерін жақсартуға және олардың сапасына халықаралық сенімді арттыруға күш салғанына қарамастан, Оңтүстік Кореяның медициналық қызметтерде бірқатар артықшылықтары бар. Оңтүстік Корея медициналық технологиялар мен қызмет көрсету стандарттары бойынша алдыңғы қатарлы елдерге жақын. Оның бағалық бәсекеге қабілеттілігі жөніндегі саясаты маңызды фактор. Кореялық халықаралық медициналық көмектің мәліметтеріне сәйкес, Оңтүстік Кореядағы жалпы баға АҚШ-тағы бағаның 20-30% құрайды. Сондықтан оңтүстік корейліктер медициналық туристер мен шетелдіктерді, соның ішінде Оңтүстік Корея тұрғындарын егжей-тегжейлі баға бойынша ақпаратпен таныстыруға тырысады (Shin Seob, 2010:7). Бұл күш-жігер Оңтүстік Кореяның медициналық секторын халықаралық нарықта бәсекеге түсетін болашақ экспорттық сала ретінде дамытуға жұмсалады.

Сонымен бірге Камбоджа, Лаос және Вьетнамнан басқа, Оңтүстік Корея АСЕАН-ның басқа елдерімен перспективалы салалардағы ынтымақтастықты қарастыруда. Оңтүстік Кореяның ірі автомобиль өндірушілерінің назарын Оңтүстік-Шығыс Азия елдерінің автомобиль нарығы қызықтырады. Оңтүстік корейлік автоөндірушілерді ең алдымен әлемдегі халық саны бойынша төртінші ел Индонезия қызықтырады. Сонымен қатар Таиланд, Индонезия, Малайзия жақын болашақта моторизацияны күтіп тұрған аймақтағы ең ірі нарықтар, осылайша мұның бәрі Оңтүстік-Шығыс Азия автомобиль нарығының үлкен әлеуетін көрсетеді. Сарапшылардың болжауынша, Оңтүстік-Шығыс Азия БРИКС елдерінен кейінгі келесі ірі автокөлік сату нарығына айналады (Lee Seongshin, 2011:159).

Қысқа және орта мерзімді перспективада Оңтүстік Кореяның автокөлік өндірушілері

дайын көліктер шығаратын өндіріс базасы ретінде Тайландқа мөлшерлеме жасады. Индонезия, Оңтүстік корейлықтардың пікірінше, ұзақ мерзімді перспективада ең жақсы нұсқа. Ал Филиппин мен Вьетнамдағы автомобиль өнеркәсібінің дамымаған нарықтары автокөлік бөлшектерін шығаратын өндірістік база болады (Lee Seongshin, 2011:160). Қазіргі уақытта Оңтүстік Кореяның аймақтық блоктың автомобиль нарығына шығу стратегиясы әзірленді.

АСЕАН елдерімен мәдени алмасу – Кореяның Қытай мен Жапониядан салыстырмалы артықшылығы бар тағы бір саласы. Халлю (корей толқыны – корей сәні, поп-мәдениет, өнімдер) АСЕАН елдерінің тұрғындары арасында өте танымал. АСЕАН мен Корея арасындағы екі жақты туризм жыл сайын 4 миллионнан асады және Оңтүстік Кореядағы барлық мигранттардың шамамен 30%-ы ОША-дан келеді. Оңтүстік корейліктер жасаған барлық халықаралық некенің үштен бір бөлігі АСЕАН елдерінің азаматтарына тиесілі. Жоғарыда аталған себептерге байланысты АСЕАН елдерінің мәдениеті Оңтүстік Корея қоғамында кеңінен таралды (В Сеуле со-стоится). Бұдан басқа, блок елдері мен Оңтүстік Корея арасындағы тарихи проблемалардың, сондай-ақ Оңтүстік Кореяның ОША-ға геосаяси ұмтылыстарының болмауы қоғамдардың ашықтығы мен мәдени алмасудың артуына ықпал етеді.

Студенттік алмасу саны артып келеді. 2007 жылы АСЕАН мен Корея арасындағы жоғары оқу орындарында және тілдік курстарда оқу бойынша студенттер алмасу АСЕАН мен Оңтүстік Корея елдерінде 20000-нан астам адамға жетті. ОША-ның экономикалық өсуі мен Оңтүстік Корея университеттерінің шетелдік студенттерді тартуға күш-жігерінің арқасында Оңтүстік Кореяға баратын адамдар саны артып келеді. Сонымен қатар, Оңтүстік Корея университеттерін бітірген шетелдік студенттер арасында Оңтүстік Кореяға деген туыстық сезім пайда болды, бұл Оңтүстік Кореяның ОША-дағы жұмсақ күшін арттырудың маңызды факторына айналады (Lee Woo-seong, 2010).

Алайда АСЕАН елдерімен екіжақты саудада Оңтүстік Корея Қытай тарапынан қатаң бәсекелестікке тап болды. 1992 жылы Қытай мен Оңтүстік Корея арасында дипломатиялық қатынастар орнағаннан бері елдер арасындағы сауда көлемі айтарлықтай өсті. Қытайдың тұрақты экономикалық өсуіне, сондай-ақ АСЕАН елдері мен Қытай арасындағы дипломатиялық қатынастардың жақсаруына байланысты Қытай мен АСЕАН арасындағы екіжақты сауда көлемі

осы кезеңде күрт өсті (Қытай мен Сингапур, сондай-ақ 1990-шы жылдардың басында Вьетнам арасындағы дипломатиялық қатынастардың қайта басталуы). Осылайша Қытай факторы АСЕАН мен Оңтүстік Корея арасындағы екіжақты саудаға үлкен әсер етеді (Tran Chi Thien, 2008:71). Құрлықтық Қытайдың салыстырмалы географиялық жақындығы, Қытайдың АСЕАН-ға инвестицияларының артуы және олардың арасындағы нарықтардың одан әрі өзара ашылуы аймақтық блок елдеріндегі Оңтүстік Корея бизнесі үшін тікелей қауіпке айналды. Мұндай жағдайда Оңтүстік Корея бұл мәселені шешу жолдарын іздей бастайды.

Қытай-АСЕАН еркін сауда келісіміне қарсы шара ретінде Оңтүстік Корея мынадай қадамдар жасады: өнеркәсіптік бәсекеге қабілеттілікті арттыруды қарқындету, Қытай мен АСЕАН елдеріне тікелей инвестицияларды ұлғайту, Қытаймен және АСЕАН-мен экономикалық ынтымақтастықты күшейту, Қытаймен және АСЕАН-мен екіжақты қарым-қатынастарға ықпал ету. Ең алдымен, Корей өнеркәсібінің бәсекеге қабілеттілігі Қытай мен АСЕАН арасындағы өзара жеңілдікті тарифтерге байланысты әлсірей бастады. Сондықтан Оңтүстік Корея зерттеу және дамуға инвестицияларды ұлғайту, қызметкерлер мен әкімшілік арасындағы қатынастарды қоса алғанда, бизнес ортаны жақсарту және инвестициялық шектеуді жеңілдету, өндірістік шығындарды төмендету арқылы бағаның бәсекеге қабілеттілігін арттыру туралы шешім қабылдады (Promotion of the China, 2003:166).

Қорытынды

Осылайша 650 миллион тұрғыны бар Қытай мен АСЕАН-ның Оңтүстік-Шығыс Азияда орналасуы, сондай-ақ Жапония мен Оңтүстік Кореяның салыстырмалы географиялық жақындығы аймақтың әлемдік саудадағы маңыздылығын арттырады. Осыған байланысты Қытай, Жапония және Оңтүстік Кореяның өңірлік блогында өзінің экономикалық ұстанымын нығайту саласындағы бәсекелестік жыл сайын арта түсетін болады. Оңтүстік Корея өзінің экономикалық мүдделерін көздеп, АСЕАН елдерімен ынтымақтастықты кеңейту және тереңдету жолдарын іздейді. Өз мақсаттарына жету үшін Оңтүстік Кореяға заманауи бұқаралық мәдениетті, білім беру мен денсаулық сақтау саласындағы жетістіктерді және т.б. қамтитын жұмсақ күш саясатын жүргізу қажет болады.

Сонымен қатар, экономиканың өсуі және Қытай қабылдаған интеграциялық жобалар, сондай-ақ Азия инфрақұрылымдық даму банкінің құру ОША-дағы оңтүстіккореялық және жапондық ұстанымдарды айтарлықтай қысқартып ұмытпаған жөн.

Қаржыландыру

Бұл жұмыс ҚР БЖҒМ ҒК гранттық қаржыландыруымен АР15473125 «Оңтүстік Кореяның жаһандық және аймақтық халықаралық ұйымдарға қатысты саясаты» ғылыми жобасы аясында орындалды.

Әдебиеттер

- ASEAN became Korea's second largest trading partner under FTA // <https://www.mofa.go.kr/eng/index.do>
ASEAN-Korea center. Annual report, 2021// https://www.aseankorea.org/eng/Resources/ASEAN_Talks.asp
В Сеуле состоится четвертая ежегодная выставка-ярмарка культуры и туризма АСЕАН // http://www.ruskorinfo.ru/data/society/4427/?sphrase_id=3152
Cho Mijin, Hanseong Kim, Minseong Kim, Juyeong Yang (2010). Promoting plan for Korea's rules of origin in preparation for an East Asian FTA (In Korean). Seoul. 165 p.
Choi Nakgyoon, Lee Hongshik (2007). Evaluation and Policy Tasks by Field of Korea-US FTA Negotiations (In Korean). Seoul. 433 p.
Eom Boo-Young (2005). Current status of intellectual property rights in ASEAN and member countries and implications of the Korea-ASEAN FTA (In Korean). – Seoul. 49 p.
Jae-Wan Jeong, Kyung-Deok Kwon (2003). Mekong River Basin Development: Evaluation and Implications of 10 Years of GMS Program (In Korean). Seoul, 192 p.
Jae-Wan Jeong, Kyung-Deok Kwon (1997). The Mekong River Flows and the Circumstances of Korea (In Korean). Seoul. 203 p.
Han Yong-seop, Lee Shin-hwa, Park Gyun-yeol, Jo Hong-je (2010). Regional cooperation measures against transnational threats in Southeast Asia, such as drugs, organized crime, and piracy (In Korean). Seoul. 240 p.
Kim Han-seong, Jo Mi-jin, Jeong Jae-wan, Kim Min-seong (2009). A Study on the Efficient Implementation of the Korea-ASEAN FTA: Focusing on Product Trade (In Korean). Seoul. 261 p.
Kim Kwang-Im, Park Tae-Yoon, Kim Yun-Jung, Dinh Thai Hung (2010). A Study on Environmental Education Cooperation between Korea and Vietnam (I): Creation and Pilot Operation of Environmental Education Program for Civil Servants. (In Korean) Seoul. 160 p.
Lee Chang-Soo, Park Ji-Hyun, Kwon Oh-Bok (2005). The economic ripple effect of the Korea-US FTA on Korean agriculture (In Korean). Seoul. 252 p.
Lee Seongshin, Wonjang Park (2011). Southeast Asia's key industry analysis: Jiadong tea industry: development potential and strategic implications (In Korean). Seoul. 162 p.
Lee Woo-seong, Hwang Jeong-tae, and Kim Won-joon (2010). A Study on Science and Technology ODA Cooperation Plans for Sustainable Development in the ASEAN Region: Focusing on Cambodia, Vietnam, and the Philippines (In Korean). Seoul. 273 p.
Ministry of Foreign Affairs Korea: ROK – ASEAN relations // http://www.mofa.go.kr/eng/wpge/m_5466/contents.do
Park Ig-won, Kang Moon-seong, Seong Mi-kyung, Kim Tae-hyung, Shin Gyeong-rim (2004). A study on the impact evaluation of human capital development aid and cooperation plans for Cambodia, Laos, and Vietnam in Korea (In Korean). – Seoul. 176 p.
Promotion of the China-ASEAN FTA and its ramifications (2003). Seoul. 185 p.
Shin Seob (2010). Southeast Asian Strategic Industry Analysis: Medical Tourism – Current Status and Policy Implications (In Korean). Seoul. 134 p.
South Korean ODA to ASEAN // http://www.koreafocus.or.kr/design2/Essays/view.asp?volume_id=87&content_id=102656&category=G.01.01.2015
Tran Chi Thien. ASEAN-South Korea Trade Cooperation in Integration Progress to the Region and the World Economy // *Logos Management Review*. – 2008. – Vol. 6, № 3. – P. 63-72.
Yu Jae-Won, Sung-Hun Park, Hong-Ryeol Han, In-Su Kang, Yu-Cheol Song, Ho-Saeng Lee (2010). Basic research on the improvement of socio-economic development capacity of 3 late ASEAN countries (Vietnam, Myanmar, Cambodia) (In Korean). Seoul. 225 p.
Yul Kwon, In-Kyo Jeong, and In-Won Park (2003). Expansion of ASEAN Economic Integration and Korea's Response Direction (In Korean). Seoul: KIEP. 149 p.
Yul Kwon, Jeong Jae-Wan, Jaeho Lee. Korea's major countries: mid- to long-term trade strategies by region: ASEAN. – Seoul, 2007. – 122 p.
Wang Hwi Lee. Pulling South Korea away from China's orbit: the strategic implications of the Korea-US Free Trade Agreement // *The Journal of East Asian Affairs*. – 2007. – Vol. 21, № 2. – P. 27-58.

References

- ASEAN became Korea's second largest trading partner under FTA // <https://www.mofa.go.kr/eng/index.do>
- ASEAN-Korea center. Annual report, 2021 // https://www.aseankorea.org/eng/Resources/ASEAN_Talks.asp
- В Сеуле состоится четвертая ежегодная выставка-ярмарка культуры и туризма АСЕАН // http://www.ruskorinfo.ru/data/society/4427/?sphrase_id=3152
- Cho Mijin, Hanseong Kim, Minseong Kim, Juyeong Yang (2010). Promoting plan for Korea's rules of origin in preparation for an East Asian FTA (In Korean). Seoul. 165 p.
- Choi Nakgyoon, Lee Hongshik (2007). Evaluation and Policy Tasks by Field of Korea-US FTA Negotiations (In Korean). Seoul. 433 p.
- Eom Boo-Young (2005). Current status of intellectual property rights in ASEAN and member countries and implications of the Korea-ASEAN FTA (In Korean). – Seoul. 49 p.
- Jae-Wan Jeong, Kyung-Deok Kwon (2003). Mekong River Basin Development: Evaluation and Implications of 10 Years of GMS Program (In Korean). Seoul, 192 p.
- Jae-Wan Jeong, Kyung-Deok Kwon (1997). The Mekong River Flows and the Circumstances of Korea (In Korean). Seoul. 203 p.
- Han Yong-seop, Lee Shin-hwa, Park Gyun-yeol, Jo Hong-je (2010). Regional cooperation measures against transnational threats in Southeast Asia, such as drugs, organized crime, and piracy (In Korean). Seoul. 240 p.
- Kim Han-seong, Jo Mi-jin, Jeong Jae-wan, Kim Min-seong (2009). A Study on the Efficient Implementation of the Korea-ASEAN FTA: Focusing on Product Trade (In Korean). Seoul. 261 p.
- Kim Kwang-Im, Park Tae-Yoon, Kim Yun-Jung, Dinh Thai Hung (2010). A Study on Environmental Education Cooperation between Korea and Vietnam (I): Creation and Pilot Operation of Environmental Education Program for Civil Servants. (In Korean) Seoul. 160 p.
- Lee Chang-Soo, Park Ji-Hyun, Kwon Oh-Bok (2005). The economic ripple effect of the Korea-US FTA on Korean agriculture (In Korean). Seoul. 252 p.
- Lee Seongshin, Wonjang Park (2011). Southeast Asia's key industry analysis: Jiadong tea industry: development potential and strategic implications (In Korean). Seoul. 162 p.
- Lee Woo-seong, Hwang Jeong-tae, and Kim Won-joon (2010). A Study on Science and Technology ODA Cooperation Plans for Sustainable Development in the ASEAN Region: Focusing on Cambodia, Vietnam, and the Philippines (In Korean). Seoul. 273 p.
- Ministry of Foreign Affairs Korea: ROK – ASEAN relations // http://www.mofa.go.kr/eng/wpge/m_5466/contents.do
- Park Ng-won, Kang Moon-seong, Seong Mi-kyung, Kim Tae-hyung, Shin Gyeong-rim (2004). A study on the impact evaluation of human capital development aid and cooperation plans for Cambodia, Laos, and Vietnam in Korea (In Korean). – Seoul. 176 p.
- Promotion of the China-ASEAN FTA and its ramifications (2003). Seoul. 185 p.
- Shin Seob (2010). Southeast Asian Strategic Industry Analysis: Medical Tourism – Current Status and Policy Implications (In Korean). Seoul. 134 p.
- South Korean ODA to ASEAN // http://www.koreafocus.or.kr/design2/Essays/view.asp?volume_id=87&content_id=102656&category=G.01.01.2015
- Tran Chi Thien. ASEAN-South Korea Trade Cooperation in Integration Progress to the Region and the World Economy // *Logos Management Review*. – 2008. – Vol. 6, № 3. – P. 63-72.
- Yu Jae-Won, Sung-Hun Park, Hong-Ryeol Han, In-Su Kang, Yu-Cheol Song, Ho-Saeng Lee (2010). Basic research on the improvement of socio-economic development capacity of 3 late ASEAN countries (Vietnam, Myanmar, Cambodia) (In Korean). Seoul. 225 p.
- Yul Kwon, In-Kyo Jeong, and In-Won Park (2003). Expansion of ASEAN Economic Integration and Korea's Response Direction (In Korean). Seoul: KIEP. 149 p.
- Yul Kwon, Jeong Jae-Wan, Jaeho Lee. Korea's major countries: mid- to long-term trade strategies by region: ASEAN. – Seoul, 2007. – 122 p.
- Wang Hwi Lee. Pulling South Korea away from China's orbit: the strategic implications of the Korea-US Free Trade Agreement // *The Journal of East Asian Affairs*. – 2007. – Vol. 21, № 2. – P. 27-58.